

ТЕРИТОРИЈ ЈЕ СУДБИНА

TERITORIJ JE SUDBINA

ᲠᲚᲗᲠᲚᲗᲠᲚᲗ ᲠᲚᲗ ᲠᲚᲗᲠᲚᲗᲠᲚᲗ

تھرتوړئې يه سوځبئنا

Od teritorija do specifičnog mjesta

—

Uzemljeni u specifičnim mjestima, toponimi su elementarne čestice naših prostornih imaginarija. Kroz njih razumijevamo, kontroliramo, prisvajamo, pišemo i brišemo ionako nestabilne cjeline koje smatramo teritorijima. Ipak, lišimo li ih značenja te njihove kulturološke i političke težine, toponimi postaju tek riječi umetnute u prostor. Devedeset šesti broj časopisa *Život umjetnosti* izvrće ovu pretpostavku – umjesto riječi u prostor, on prostor umeće u riječi. Na taj način, čitanje se pretvara u spekulativnu prostornu praksu, a časopis postaje generator novih teritorija.

—
NIKOLA
BOJIĆ
—

Grounded in specific sites, toponyms are the elementary particles of our spatial imaginaries. It is through them that we understand, control, appropriate, inscribe, and erase the unstable concepts of territory. Nevertheless, if we take away their cultural and political weight, toponyms remain mere words inserted into space. The 96th issue of *Život umjetnosti* magazine subverts this initial premise – instead of inserting words into space, it inserts space into words. In this way, reading is transformed into a speculative spatial practice, and the magazine becomes a device for generating new territorial realms.

From Territory to Specific Site

Tipografski sustav *Identitet* dizajnera Nikole Đureka omogućuje usporedno korištenje četiriju različitih pisama: ćirilice, latinice, glagoljice i arabice.¹ Iskustvo ispisivanja riječi ovim tipografskim pismom u tehničkom se smislu ni po čemu ne razlikuje od korištenja bilo koje druge tipografije, no iskustvo čitanja ponešto je drukčije.

Nakon raspada Jugoslavije, ćirilica je prestala biti dijelom ustaljenog programa u hrvatskim osnovnim školama te je političkim manevrom pomaknuta s one strane kulturne čitljivosti. Istodobno, glagoljica se pojavljuje u školskim čitankama poput mitskog relikta čija je svrha vizualna konsolidacija nacionalnog identiteta. Pisma bliska arapskom nisu nikad ni ušla u domenu čitljivosti zapadnoga kulturnog kruga.

Ispisane spomenutim pismima, riječi postaju sadržajno ‘zaravnati’ vizualni artefakti koji induciraju drugačiji način čitanja. Odmaknute od svoga izvornog značenja, transferiraju se u fokus projekcija naših vlastitih kulturoloških pretpostavki, predrasuda i uslojenih povijesti konflikta. Skrivena geopolitička stratigrafija koja je u riječima upisana briše jasne granice slovnih znakova, mijenjajući ih za granice naših osobnih kulturnih krajolika. Tipografija postaje specifično mjesto koje nas uvodi u topografiju teritorija.

The typographic system *Identity*, designed by Nikola Gjurek, enables a simultaneous use of four different scripts: Cyrillic, Latin, Glagolitic, and Arabica.¹ Strictly speaking, the experience of writing in this typography is hardly different from any other, but the experience of reading is somewhat changed. Since the dissolution of Yugoslavia, the Cyrillic script has no longer been part of the official curricula in Croatian schools. It has been erased from the spectrum of cultural and political legibility. At the same time, the Glagolitic script emerged in the schoolbooks as a mythical relict with a single purpose – to visually consolidate emerging national identity. Scripts affiliated with the Muslim world never truly entered the Western cultural circles.

Written in *Identity* typeface, words become ‘flattened’ visual artefacts that impose a different mode of reading. Detached from their original meaning, words are transferred into focal points of our own cultural premises, prejudices, and multi-layered histories of conflicts. The hidden geopolitical stratigraphy inscribed in these words blurs the boundaries between the letters, substituting them with the boundaries that frame our own cultural and political landscapes. At this point, typography marks a specific site that leads to the topographic complexities of territory.

Na kojem pismu ispisati listu koja broji više od devetsto osoba koje je u travnju 2015. progutalo more nadomak talijanskog otoka Lampeduse? Preklapa li se ova lista s linijom koju smo na latinskom naučili navoditi kao *antemurale christianitatis* ili je pak ta historijska linija raspršena u nepredvidljivom i ubojitom ritmu migracija, terorizma i asimetričnog ratovanja? Od Mediterana koji postaje groblje snova o boljem životu izvan vlastite kože, do ekstremističkih upada u policijsku stanicu u Zvorniku i uredništvo satiričkog časopisa *Charlie Hebdo* u Parizu, *antemurale christianitatis* umjesto linije postaje mreža ubojitih točaka koja nas nužno navodi na radikalnu reteritorijalizaciju izvornog značenja ovog pojma.

Đurekova tipografija dakle nije dizajnirana za ispisivanje riječi nego za upisivanje značenja. Iz hrvatske geografske i kulturne pozicije, ona nas intuitivno uranja u svijest Balkanskog poluotoka, a tek korak dalje, oslikava fortifikacije koje sve snažnije omataju sociopolitičku logiku suvremene Europe. Teritorijalni obuhvat ove tipografije zapravo je globalan, a poroznost granica na koje upućuje kontinuirano nas baca iz straha od opće nesigurnosti i beznađa, prema novim mogućnostima koje se temelje na otvorenosti, dijeljenju i dijalogu. Teritorij u kojem živimo zbijen je između ovih dviju krajnosti, animiran svakodnevicom, u konstantnoj pulsaciji između

-
NIKOLA
BOJIĆ
-

Which script should be used to write the list of more than 900 names of the people drowned in the Mediterranean, only few miles away from the Italian island of Lampedusa in April 2015? Does this list follow the line that we used to call *Antemurale Christianitatis*, or has this historical line been dispersed in the unpredictable rhythm of migrations, terrorism, and asymmetric warfare? From the Mediterranean graveyard of broken dreams, to the terrorist attacks on the police station of Zvornik in Bosnia and the satirical magazine *Charlie Hebdo* in Paris, the *Antemurale Christianitatis* has ceased to be a line. It became a network of lethal points that requires a radical re-territorialization of the original term. The *Identity* typeface has not been designed to write words, but to continuously re-write meanings. From the Croatian geographic and cultural position, it intuitively pulls us into the dark memories of the Balkan Peninsula. Only a step further, it outlines the bold fortifications which shape the socio-political logic of contemporary Europe. The territorial scope of this typeface is actually global; it continuously moves us back and forth between the fear of insecurity and hopelessness, and brighter future based on openness, sharing, and dialogue. Our current territorial realm is squeezed in-between these two extremes,

specifičnog mjesta do teritorija i natrag. Suvremenost je poništila osjećaj za mjerilo, p(r)omaknuvši nesvjesnost svakodnevice u nesvjesnost globalnih procesa. Naposljetku, kako osvijestiti stvarnost teritorija kada on nije tek zbir empirijskih činjenica nego, riječima povjesničarke umjetnosti Vere Horvat-Pintarić – sudbina?² Sudbina je pak osobna i uvijek vezana uz specifično mjesto. Bilježenjem i povezivanjem ovih mjesta nastaju mape fenomena koji u suprotnom izmiču našoj svijesti. Kao arbitrarni konstrukti aspiracija unutar određenoga prostorno-vremenskog kontinuuma, mape postoje da bi fiksirale neuhvatljive teritorijalne procese i istaknule ono što smatramo fundamentalnim. Stoga, ako je teritorij sudbina, mapa je ideologija nastala kao produkt kartografiranja onog što je nevidljivo i nesvjesno, i to s određenim ciljem.

Mape ni u kojem slučaju nisu politički neutralne. U svom ideološkom podtekstu one skrivaju nacрте usmjerenih prostornih operacija. Drugim riječima, mape su poziv na djelovanje, potencijalni instrumenti promjene uvjeta i odnosa moći koji strukturiraju prostor. Čitanje mapa pomiče granice jezika od linearne prema slojevitoj rizomatskoj strukturi, omogućujući nepredviđene skokove s jednog mjesta na drugo, iz jednog mjerila u drugo i iz jednog značenja u drugo.

OD TERITORIJA
DO SPECIFIČNOG MJESTA
↓
FROM TERRITORY
TO SPECIFIC SITE

in permanent pulsation from specific site to the total territory and back. Modernity has abandoned the sense of scale, it shifted the unawareness of our everyday life into an unawareness of our global existence. Finally, how should we become aware of the territorial complexities when the territory is not a mere cluster of empirical facts, but rather, as art historian Vera Horvat-Pintarić put it – destiny?² Destiny, on the other hand, is personal, always related to a specific site. Documenting and linking these sites renders cartographies of the phenomena that would otherwise remain hidden. Maps fix the invisible spatial processes and emphasize what we consider to be fundamental. Yet, if we accept that the territory is destiny, than a map becomes an ideology, an operative drawing of our aspirations within the particular spacio-temporal context. Maps are therefore never politically neutral. Their ideological subtext conceals plans of specific spatial actions. In other words, maps are the instruments of change that can potentially disrupt the existing power tectonics within our social surroundings. Reading maps shifts the boundaries of language from a linear structure to a multi-layered, rhizomatic one, producing the unforeseeable leaps from one site to another, from one scale to another, and from one meaning to another.

Nove mreže ideja koje nastaju pri ovakvom čitanju, impliciraju značajne prostorne pomake, nepovratno redefinirajući i specifično mjesto i totalitet teritorija.

U ovom broju časopisa objavljeno je deset zasebno otisnutih mapa usmjerenih na globalno rasprostranjene prostorno-političke problematike. Ponirući u složenost tipografsko-topografskih slojeva s početka ovog teksta, mape ukazuju na teritorijalnu strukturu časopisa.

Časopis kao generator teritorija

Filozof Michel Foucault ističe da je bit moći koja se sažima u procesu vladanja uvijek fokusirana na čovjeka, ali ne na pojedinca nego na razumijevanje i vještinu manipulacije odnosima između pojedinaca i njihovih okruženja. Pojam okruženja Foucault prepoznaje u fenomenima poput bogatstva, resursa, teritorija i svih njegovih kvaliteta, kao što su klima, navodnjavanje, fertilnost, ali i navike, načini mišljenja i ponašanja koji se uz njega vežu.³ Možemo reći da 'sudbina' specifičnog mjesta stoga proizlazi iz slojeva teritorija, njihova ispreplitanja i dinamičke razmjene u datom trenutku. Oslonjen na ovakvo promišljanje teritorija, koncept 96. broja *Života umjetnosti* temelji se na taktičkom povezivanju mapa i tekstova u deset tematskih parova koji se mogu promatrati kao zasebni

-
NIKOLA
BOJIĆ
-

The new networks created throughout this process imply significant spatial shifts, redefining both the specific site and the totality of the territory.

This issue of *Život umjetnosti* features ten thematic maps that deal with different spatial conditions and practices around the world. They unfold the aforementioned typological/topographic layers, thus emphasizing the territorial structure of the magazine.

Magazine as a Generator of Territory

Philosopher Michel Foucault once noticed that the essence of governing is always focused on a man. However, not on a man as an individual but rather on the skills required to manipulate the power relations between individuals and their environment. The environment, according to Foucault, is reflected in wealth, resources, and territory with all its qualities – climate, irrigation, fertility, but also habits, customs and behaviours attached to it.³ One may say that the 'destiny' of a specific site therefore results from territorial layers, their interaction and the vectors of exchange in a given moment. Relying on this understanding, the concept of the 96th issue of *Život umjetnosti* is based on a thematic juxtaposition of maps and

tekstualno-kartografski slojevi časopisa: *geopolitički* [T1:M1], *memorijalni* [T2:M2], *poetični* [T3:M3], *planetarni* [T4:M4], *ekološki* [T5:M5], *migracijski* [T6:M6], *legalni* [T7:M7], *infrastrukturni* [T8:M8], *tehnološki* [T9:M9], *javni* [T10:M10].⁴

Tekst arhitekta Felipe Vere [T5] bavi se istraživanjem efemernog urbanizma Kumbh Mele, najveće hinduističke svečanosti koja svakih dvanaest godina pokraj indijskog grada Allahabada na obali rijeke Ganges okuplja milijune vjernika. Uoči ovog događaja, prirodnim ritmom Ganges se povlači s jednog dijela riječne obale, otvarajući površinu na kojoj nastaje privremeni megagrad za pet do sedam milijuna stanovnika i dvadesetak milijuna hodočasnika koji gradom cirkuliraju tijekom višednevnog vrhunca svečanosti. Nakon svetkovine, milijunski grad nestaje, a sveta se rijeka vraća u svoje prirodno korito. U dijelu časopisa koji propituje ekološki sloj teritorija, istraživanje efemernog urbanizma u Indiji konfrontirano je s mapom arhitekture Ide Križaj [M5] koja se fokusira na Gunju, jedno od mnogih naselja devastiranih dramatičnim poplavama koje su 2014. pogodile Hrvatsku, Srbiju te Bosnu i Hercegovinu. Umjesto rekonstrukcije devastirane arhitekture, autorica predlaže nove adaptivne objekte spekulirajući s pitanjima urbane budućnosti koja je pod sve većim utjecajem ekoloških i klimatskih fluktuacija.

OD TERITORIJA
DO SPECIFIČNOG MJESTA

↑
FROM TERRITORY
TO SPECIFIC SITE

texts organized in ten pairs. These pairs work as territorial layers of the magazine: *geopolitical* [T1:M1], *memorial* [T2:M2], *poetic* [T3:M3], *planetary* [T4:M4], *ecological* [T5:M5], *migrant* [T6:M6], *legal* [T7:M7], *infrastructural* [T8:M8], *technological* [T9:M9], and *public* [T10:M10].⁴

The text by architect Felipe Vera [T5] explores the ephemeral urbanism of Kumbh Mela, the largest Hindu gathering in the world. This religious event takes place every twelve years near the Indian city of Allahabad on the shore of the Ganges. Shortly before the celebration, the river retreats, leaving a massive flat piece of land for a temporal mega-city with five to seven million inhabitants and around twenty million Hindu pilgrims during the peak period. After the event, the mega-city dissolves and the river returns to its natural bed. In the part of the magazine that explores the ecological layer of territory, research on ephemeral urbanism in India has been juxtaposed with the map by architect Ida Križaj [M5] focusing on Gunja, one of the many settlements devastated during the dramatic floods that hit Croatia, Serbia, and Bosnia and Herzegovina in 2014. Instead of reconstructing the devastated urban environments, the author proposes new, floating structures, speculating on the issues of urban future increasingly influenced by the ecological and climatic fluctuations.

Tekst arhitekta Marcusa Owensa [T7] usmjeren je na pravnu pozadinu skvotiranja prostora oko napuštenih industrijskih postrojenja u Oaklandu na zapadnoj obali Sjedinjenih Američkih Država. Analizirajući aktivnosti skupine Land Action, Owens promišlja taktike okupacije, adaptacije i legalizacije urbanih resursa koji su u bliskom okruženju trenutačno najprogresivnijeg dijela San Francisca. Ovaj tekst unutar legalnog sloja teritorija časopisa ostvaruje direktan odnos s mapom arhitekta Idisa Turata [M7] koji kolažira brojna ilegalno sagrađena naselja na hrvatskoj strani jadranske obale u monstruozni, divlje urbanizirani teritorij. Legaliziran recentnim zakonskim odredbama, ovo je teritorij apsurdna – produkt tranzicijskog raspada prostorno-planerske politike i jednako radikalne neprilagođenosti novim legislativama Europske unije.

Tekst povjesničarke umjetnosti Sanje Horvatinčić [T2] istražuje antifašističke spomenike na prostoru bivše socijalističke Jugoslavije, čiji specifični položaji i tipovi odnosa s krajolikom upućuju na različite strategije označavanja teritorija i ‘upisivanja’ sjećanja u autentične lokacije, u nastojanju da se iskustvo partizanskog ratovanja prenosi na buduće generacije. Unutar dijela časopisa koji se bavi memorijalnim slojem teritorija, istraživanje spomenika u odnosu je s mapom umjetnika Santiaga Sierra [M2] koji upisuje znak ‘S.O.S.’ na pustinjском tlu u blizini izbjegličkog kampa Sahrawi u Smari, u alžirskom dijelu Zapadne Sahare.

-
NIKOLA
BOJIĆ
-

The research by architect Marcus Owens [T7] deals with the legal issues of squatting the industrial sites in Oakland, California. By analysing the activities of the *Land Action* group, Owens reflects on the tactics of occupation, adaptation, and legalization of urban resources positioned in close proximity to the growing real-estate area of San Francisco. Within the legal layer of the magazine, this research is linked with the map by architect Idis Turato [M7], who created a fictional, monstrous, heavily urbanized territory by collaging numerous illegally built settlements along the Adriatic coast. Officially sanctioned by the recent state regulations, this is a territory of absurdity – a product of the collapse of urban planning, followed by the inability to adjust to the new laws of the European Union.

Art historian Sanja Horvatinčić [T2] has explored the specific locations of the antifascist monuments of former socialist Yugoslavia and their symbolic relationship to the surrounding territory. Positioned on the authentic sites, these monuments operate as memorial inscriptions that indicate different strategies of remembrance. In the layer dedicated to memory, the research on monuments has been paired with the map by artist Santiago Sierra [M2] who carved inscription “S.O.S.” in the desert sand right next to Sahrawi refugee camp Smara in Western Sahara, Algeria.

Ovaj natpis dug 5 kilometara, najveći je grafit na svijetu koji ukazuje na višegodišnju patnju izbjeglica, ali i problematiku globalne politike satelitskog pogleda.

Čitanje kao prostorna praksa

*Uobičajeni stanovnici gradova žive ‘tamo dolje’, ispod granice vidljivosti. Oni šetaju, [...] njihova tijela prate deblje i tanje linije urbanog ‘teksta’, iz njihove perspektive oni mogu pisati, ali ne i čitati.*⁵

Spomenute mape i odnosi koje ostvaruju s tekstovima unutar ovog broja, upućuju na prostorne operacije koje teoretičar i krajobrazni arhitekt James Corner svrstava u četiri skupine: *drift, layering, board-game, rhizome*.⁶

DRIFT Situacionistički teoretičar Guy Debord početkom pedesetih godina 20. stoljeća razvija seriju psihogeografskih zapisa ‘usmjerenih lutanja-zanošenja’ (*dérive*) pariškim ulicama. Najpoznatija mapa iz ove serije nastala je 1957. godine izrezivanjem i nasumičnim povezivanjem dijelova mape Pariza u novu mapu. Bez nužnih pragmatično-mimetičkih svojstva, ova mapa postaje subjektivna refleksija autorova kognitivnog krajolika – gotovo ikonička subverzija dominantnog načina čitanja prostora.

OD TERITORIJA
DO SPECIFIČNOG MJESTA
↑
FROM TERRITORY
TO SPECIFIC SITE

This five-kilometer long inscription points at the ongoing suffering of the Sahrawi people and problematize the issues of the global politics of satellite vision.

Reading as a Spatial Practice

*The ordinary practitioners of the city live ‘down below,’ below the threshold at which visibility begins. They walk – (...) [their] bodies follow the thicks and thins of an urban text they write without being able to read it.*⁵

The maps and the relations they establish with the texts evoke four mapping operations described by theoretician and landscape architect James Corner. These operations are: *drift, layering, board-game, and rhizome*.⁶

DRIFT In the early 1950s, Guy Debord, the main theoretician of the Situationist movement has initiated a series of psycho-geographic records of “directed passages” (drifts) through the streets of Paris. The most famous among these maps was created in 1957 by cutting and randomly reconnecting parts of Paris into a new map that abandoned mimetic features of traditional cartography, and became a subversive reflection of Debord’s cognitive landscape.

LAYERING Uslojavanje (*layering*) je prostorna operacija koja ide u dva suprotna smjera: superpozicija koja podrazumijeva dodavanje novih prostornih slojeva na one postojeće te iskapanje prostornih slojeva skrivenih ispod onoga površinskog. U kojem god smjeru išla, operacija uslojavanja ističe dimenziju vremena koja narativno aktivira prostor čineći njegovu složenost transparentnom, a time i otvorenom za nove interpretacije i intervencije.

BOARD-GAME Igra na ploči (*board-game*) prostorna je operacija koja koristi logiku i kodove društvene igre kao podlogu za participativnu prostornu praksu u koju su uključeni različiti, često suprotstavljeni akteri. Nepredvidljiva i otvorena dinamika igre razotkriva, a potom i destabilizira, prethodno definirane socioprostorne odnose i vezane modele ponašanja.

RHIZOME Rizom (*rhizome*) je acentrična, otvorena struktura nastala kontinuiranim povezivanjem naizgled nespojivih točaka. Sklon slobodnoj multiplikaciji i ekspanziji veza, rizom postaje model 'mapiranja nemogućeg'.

Kao jedan od istaknutijih teorijskih alata Deluze-Guattarijeve filozofije, predstavlja istodobno sintetsku i sistemsko-analičku podlogu većine vizualizacija podataka koje ciljaju predočiti složene i često neuhvatljive procese.⁷

-
NIKOLA
BOJIĆ
-

LAYERING Layering is a mapping operation that takes spatial narrative in two opposite directions: *superposition* implies adding new layers over the already existing ones, and *excavation* refers to revealing spatial layers hidden below the visible surface. The layering activates space, rendering its complexity transparent and thus open for new interpretations and interventions.

BOARD GAME Board game is a mapping operation that uses the logic and codes of social games as a basis for participative spatial practices involving various, often opposed subjects. The unpredictable and open dynamics of the game reveals and destabilizes the predefined socio-spatial relations, and the corresponding modes of social behaviour.

RHIZOME Rhizome is an acentric, open structure created by continuously linking seemingly non-linkable points. Disposed to free multiplication and expansion of links, rhizome becomes a model for "mapping the impossible." As one of the most prominent theoretical tools of Deluze and Guattari's philosophy, it is both the synthetic and analytic basis of many contemporary data visualizations.⁷

Each of the ten maps published in this issue can be classified into one of Corner's four categories. Placed next to each other, they establish relationships that

Svaka od ukupno deset mapa objavljenih u ovom broju *Života umjetnosti* može se svrstati u barem jednu od navedene četiri Cornerove kategorije. Postavljene jedna kraj druge, mape ostvaruju odnose uvodeći čitatelja u sasvim nove kartografije značenja. Postavlja se pitanje koji bi bio produkt uslojavanja prostornih protokola imigrantskog centra na talijanskom otoku Lampedusi kojim se bavi arhitektica Ana Dana Beroš [M6], i strogo kontroliranog, no sasvim različitog prostora Američkog veleposlanstva u Zagrebu kojeg obrađuje mapa umjetnice Branke Cvjetičanin [M1]?

Kakva se rizomatska struktura može kreirati između infrastrukture Jadranske magistrale koju su mapirali dizajner Damir Gamulin i arhitekt Antun Sevšek [M8] te fikcionalne mape temeljene na bežičnoj infrastrukturi Londona, umjetnika Tobiasa Revella [M9]?

Ovakvo remapiranje zasnovano na preuzimanju i preklapanju postojećih teritorijalnih logika ugrađenih u specifična mjesta, generira novi prostor koji nije isključivo značenjski.

Novi, *treći prostor* poprima formu autentičnog kretanja između postojećih kartografskih objekata, pri čemu forma gubi reprezentativan, a dobiva performativan karakter.⁸

OD TERITORIJA
DO SPECIFIČNOG MJESTA

FROM TERRITORY
TO SPECIFIC SITE

produce new cartographies of meaning. One may therefore ask: what would be the product of layering the spatial protocols of the Lampedusa immigrant centre explored by architect Ana Dana Beroš [M6], and the strictly controlled, yet completely different space of the American Embassy in Zagreb, subject of the map by artist Branka Cvjetičanin [M1]?

What rhizomatic structure can be created between the infrastructure of the Adriatic Highway, mapped by designer Damir Gamulin and architect Antun Sevšek [M8], and the fictional map visualizing the glitches within the wireless infrastructure of London, by artist Tobias Revell [M9]?

By overlapping the existing territorial samples, the logic of re-mapping pushes the magazine beyond the limits of the usual linguistic understanding.

The new, *third space* adopts the form of an authentic movement between the existing textual and cartographic objects. This form loses its representative character and acquires a performative one.⁸ The possibility of a free movement within the magazine, transforms the reading experience into a speculative spatial practice that inevitably absorbs the traditional ontological structure of the magazine.

Mogućnost slobodnog kretanja unutar časopisa transformira iskustvo čitanja u spekulativnu prostornu praksu koja, osim što povezuje predložene kartografske objekte, u sebe neizbježno uvlači i tkivo teksta na kojem se časopis tradicionalno temelji. Taktičkim umrežavanjem specifičnih mjesta kojima se pojedini tekstovi i mape bave, časopis se razmatra u slojeviti transnacionalni i transhistorijski teritorij temeljen na logici promišljanja *jednog prostora kroz logiku drugog*. Perpetuirani pokret koji se pritom ostvaruje briše jasne granice, one geografske i one epistemološke, izjednačujući procese mapiranja i čitanja. Ako je mapa prostorna fiksacija određene ideologije, operacija remapiranja kontinuirano sudara različite ideološke pretpostavke. Na taj se način časopis svjesno odmiče od isključivog interesa za reprezentativni *predmet* (mjesto, osobu ili objekt) koji definira većinu dominantnih povijesnih narativa i projekcija budućnosti. Umjesto na predmet, fokus je preusmjeren na veze i razmjene između samih predmeta sabranih u spomenutih deset tematskih slojeva. U realnosti su ovi slojevi međusobno neodvojivi, tvore teritorijalno tkivo stvarnosti iz kojeg proizlaze bolno vidljivi fenomeni poput beživotnih tijela imigranata na površini Mediterana, kuća na Viru učvršćenih zakonskim apsurdima, ili pak antifašističkih spomenika zaraslih u divlji krajolik kolektivnog zaborava i političke nekulture.

-
NIKOLA
BOJIĆ
-

The tactical interweaving of concepts, sites, and approaches unfolds the magazine into a multi-layered, trans-national and trans-historical territory. The perpetual movement within this space blurs the geographical and epistemological boundaries, merging the mapping and reading into a single process. If a map reflects an ideological organization of space, then the operation of re-mapping stimulates the continuous clash between various ideological positions. In this way, the magazine refuses to serve the exclusive interests of a representative *subject* (a place, person, or structure), which is characteristic of most of the established historical narratives and projections of the future. Instead of focusing on the subject, it shifts to the links and exchanges between the subjects collected in the ten thematic layers. In reality, these layers are inseparable; they create the territorial texture of our reality, making painfully obvious phenomena such as the lifeless bodies of immigrants floating in the Mediterranean, unfinished houses on the island of Vir preserved by legal absurdities, or the antifascist monuments, abandoned in the wild landscape of collective oblivion. The movement from a representative site to the territory is therefore not defined only by the theme or the content of this issue.

Pokret od reprezentativnog mjesta u (medijskom, akademskom ili urbanom) prostoru do teritorija i natrag, nije isključivo determiniran sadržajem ovog broja. On postaje svojevrsan teorijsko-metodološki pomak koji istodobno dekonstruira dominantne i repozicionira podređene povijesne narative, otvarajući prostor alternativnim scenarijima budućnostima.

* *Uvodni tekst prati nulta mapa [M0] koja upućuje na dva moguća modela kretanja kroz časopis. Autori ove mape su povjesničar umjetnosti i dizajner Nikola Bojić, dizajner Damir Bralić i Artur Šilić, stručnjak za digitalnu analizu i vizualizaciju jezičnih podataka.*

¹ Više o ovom pismu vidjeti na:

<http://www.typonine.com/fonts/font-library/Identitet/>.

² Darko Zubčević, 'Vera Horvat-Pintarić: Teritorij je sudbina', u: *Danas*, 5. 11. 1986., 32–35.

³ Michel Foucault, 'Governmentality', u: James D. Faubion (ur.), Michel Foucault, *Power (The Essential Works of Foucault, 1954-1984, Vol. 3)*, The New Press, New York, 2001., 208–209.

⁴ 'P' označuje broj stranice, 'M' označuje broj mape.

⁵ Michel de Certeau, *The practice of Everyday Life*, University of California Press, Los Angeles, 1988., 93.

⁶ James Corner, 'The Agency of Mapping', u: Denis Cosgrove (ur.), *Mappings*, Reaktion Books, London, 1999., 229–250.

⁷ Gilles Deleuze, Felix Guattari, *A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1987., 4–6.

⁸ Nigel Thrift, *Spatial Formations*, Sage Publications, London, 1996., 6–7.

OD TERITORIJA
DO SPECIFIČNOG MJESTA

FROM TERRITORY
TO SPECIFIC SITE

It is also a theoretical and methodological movement that deconstructs the established historical narratives and repositions the subaltern ones in order to open up the space for alternative scenarios of the future.

* *This Introduction is accompanied by a map [M0] showing two possible modes of movement within the magazine. Authors of the map are Nikola Bojić, art historian and designer, Damir Bralić, designer, and Artur Šilić, expert for digital analysis and visualization of linguistic data.*

¹ More about the typeface at:

<http://www.typonine.com/fonts/font-library/Identitet/>

² Darko Zubčević, "Vera Horvat-Pintarić: Teritorij je sudbina," *Danas* (November 5, 1986), 32-35.

³ Michel Foucault, "Governmentality," in *Power (The Essential Works of Foucault, 1954-1984, Vol. 3)*, ed. Paul Rabinow (New York: The New Press, 2001), 208-209.

⁴ T and M are the codes used in for marking the texts (T) and maps (M).

⁵ Michel de Certeau, *The Practice of Everyday Life*, trans. Steven Rendall (Los Angeles, CA: University of California Press, 1988), 93.

⁶ James Corner, "The Agency of Mapping," in *Mappings*, ed. Denis Cosgrove (London: Reaktion Books, 1999), 229-250.

⁷ Gilles Deleuze, Felix Guattari, *A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia*, (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1987), 4-6.

⁸ Nigel Thrift, *Spatial Formations* (London: Sage Publications, 1996), 6-7.